

Književna poročila.

Stvarno kazalo za »Mjesečnik« pravničkoga društva u Zagrebu. Godišta I—XXV. Sastavio dr. Stjepan Posilović, kr. viećnik stola sedmorice u Zagrebu. U Zagrebu. Tisak dioničke tiskare, 1900.

Razprave, pravne slučaje in drugo, kar je »Mjesečnik« priobčil zadnjih 25 let, obsega, na kratko po dotičnih zaglavjih navedeno, ta 272 stranih obsežna knjiga. Vse gradivo je razvrščeno v 17 skupin, tako, da je »Kazalo« jako pregledno. Knjiga je lep spomenik literarne delavnosti hrvatskih pravnikov in prav primeren dar za slavje društvene petindvajsetletnice. Posebno je priča velike trudoljubivosti gospoda dra. Stjep. Posilovića, ki jo je sestavil.

Dr. C. Coulon: Die rechtsbegründende und rechtserhaltende Function der Form. — Vortrag, gehalten in der Plenarversammlung der Wiener Juristischen Gesellschaft vom 20. December 1899. Separatabdruck aus der »Allg. österr. Gerichtszeitung«. — Wien 1900. (Manz.)

Dr. C. Grünberg: Der socialpolitische Gehalt der österreichischen Civilprocessgesetzgebung. Separatabdruck aus der »Allg. österr. Gerichtszeitung«. — Wien 1900. (Manz.)

Dr. Stan. R. v. Korvin-Dzibanski: Sociale Fragen. Der Zweikampf. — Wien 1900. (M. Perles.)

Dr. Adolf Mathias: Der Wille des Gesetzes. Vortrag, gehalten in in der Plenarversammlung der Wiener Juristischen Gesellschaft. Separatabdruck aus der »Allg. österr. Gerichtszeitung«. Wien 1900. (Manz.)

Dr. Heinrich Mück: Die Execution zur Sicherstellung nach der öster. Executionsordnung vom 27. Mai 1896 Nr. 79 R. G. Bl. Wien 1900. (Moriz Frisch.)

Beispiele von Schriftsätzen im Civilprocess- und Executionsverfahren. Ein Hilfsbuch für Advocaten. I. Theil. Schriftsätze im Civilprocess von Dr. Robert R. v. Neumann-Ettenreich und Dr. Alfred Bloch. Wien 1900. (Manz.)

Dr. L. Geller und Dr. H. Jolles: Die Praxis des Obersten Gerichtshofes. Sammlung der oberstgerichtlichen Entscheidungen aus dem Gebiete der bürgerlichen Rechte, einschliesslich des Wechsel- und Handelsrechtes, dann der freiwilligen Gerichtsbarkeit und des Civilprocessrechtes. I. Bd. 2. Hälfte. Wien 1890. (Moritz Perles.)

Dr. Georg Neumann: Die Executionsordnung. Wien 1900. (Manz.)

Dr. H. Schauer: Die Executionsordnung vom 27. Mai 1896 Nr. 79 R. G. Bl. sammt dem Einführungsgesetze vom 27. Mai 1896 Nr. 78 R. G. Bl. und den in Geltung verbliebenen bezüglichen Gesetzen und Verordnungen. Mit Erläuterungen aus den Materialien und durch Verweisung auf im Zu-

sammenhange stehende Bestimmungen nebst einem ausführlichen Register. Dritte durchgesehene und ergänzte Auflage: Wien 1900. (Manz.)

Dr. H. Sperl: Übersicht über die Literatur und Praxis des österreichischen Civilprocess- und Executionsrechtes im zweiten Halbjahre 1899 (Juli—December). Sonderabdruck aus der »Allgemeinen österreichischen Gerichtszeitung«. Wien 1900. (Manz.)

Dr. A. Wesselsky: Die formelle Wahrheit. Eine Civilprocessuale Studie mit besonderer Berücksichtigung der Parteieinvernehmung. Wien 1900. (Carl Konegen.)

Доказна средства у нашем старом казненом поступку.
Napisao Aleksa S. Jovanović. Preštampano iz »Braniča«, Beograd, 1898. — (Konec.)

Srodna zakletvi jeste kletva, o kojoj je u 5. broju »Braniča« god. 1897. priobćio M. Stanojević jedan slučaj iz sela Berčinovca. U tom selu dogodio se je palež, te se nije mogao pronaći počinitelj. Na tužbu zapaljenoga sutra dan sakupe se seljaci kod občinske sudnice i na poziv kmeta po starom običaju podju u kletvu, t. j. da kunu zločinca, a ujedno da svaki posebice dokaže svoju nevinost. Drži se, da se krivac ne će smjeti kleti i da će se tako primorati da prizna krivicu i pokaje se. Taj običaj izvršen je ovako: Zapaljenim voštanim svećama, okrenutim zemlji, odu svi na mjesto, gdje je zapaljena plevnja (seoska zgrada u polju, gdje se drži seno, slama itd) oštećenog; tu svatko baci kamen na garište, kunući zločinca: »proklet da je ko to učini; da nema ništa živo od poroda ni od stoke, ni on ni iko njegov.«

Da objasni kletvu, polazi pisac u daleku srbsku prošlost i saobćuje nam podatke, koje pružaju objavljeni izvori na polju pravne povjesti.

Pitanje o naknadi štete imalo je u starom pravcu raznoliki sliedeći karakter:

U prvom redu odgovarao je za štetu sam krivac, a u širem smislu njegova porodica, koja u Dušanovom zakoniku pod imenom »kuće« označuje zajednički boravak srodnika u najprostranijem smislu. U kasnijem državnom razviću ova odgovornost postepeno pada i dobiva individualni karakter.

Službeno su odgovarali: vlastela i vlastelinčići, kad o dolazku u vladarev dvor dovedu razbojnika ili lopova, kefalija i straže, kad putnici duševnicima dokažu, da su na njihovom zemljištu oštećeni u svojoj robi, pogranične starešine (krajišnici), kad tudja četa ili razbojnici prodru u njihovu oblast, izvrše pljačku i umaknu, gospodari ili upravnici po selima, ako odreknu prenočište trgovcu ili drugom putniku, pa ih sbog toga nadje kakva šteta.

Ugovorno su odgovarali za štetu: roditelji za svoju djecu, povjerenu vladaočevu domu na dvorbu i vaspitanje, »stanjani« ili gostioničari u podgradjima ili na trgovima za stvari putnika, svinjari za pokradene svinje itd.

U interesu trgovine i javne sigurnosti država je odgovarala prvenstveno u svim slučajevima, o kojima je rieč u predposljednjoj točki. Šteta je odmah podmirivana iz državne blagajne, a poslije je naplaćivana od odgovornih organa.

Kad je krivac nepoznat ili nije mogao da se izda, naknadu je plaćalo selo, gdje se djelo dogodilo, ili obližnja mjesta. Ova vrst kolektivne odgovornosti osnovana je bila na staroslovenskoj ustanovi »ruci« ili zajedničkom jemstvu sredine, kojoj pripada krivac.

Navedeni običaj iz Berčinovca upoznaje nas sa jednim primitivnim religioznim pojavom, koji je bez sumnje kadkada olakšavao uspjeh istrage u kažnjivim djelima. Kao neka vrst moralnog uticaja u primjeni načela starog kaznenog postupka ovaj pojav u nekoliko objašnjuje odredbe starog prava, posebice odredbe Dušanova zakonika o materialnoj odgovornosti kolektivne periode.

Sušтина ovoga obreda sastoji se izključivo u zajedničkom proklinjanju krivca, da se objelodani. Može se sigurno tvrditi, da sam običaj u svojoj prirodnoj pojavi ne nosi karakter dokaznog sredstva. To je samo sporazumni pokušaj seljana, da se krivac pronadje moralnim utjecajem na njegovu savjest. Selo je bilo obvezano na naknadu i poslije ovog čina, ako je ostao bez uspjeha.

Osnova ovome običaju po sebi je dovoljno jasna. Osim ljudske pobude, da se olakša iztraga u interesu oštećenog, selo je ovim načinom nastojalo oko pronalazka krivca u prvom redu u svom vlastitom interesu. Vjerovalo se, da će proklinjanje ili »metanje anateme« proizvesti, da se krivac sam prokaže. Tim načinom selo bi odbilo od sebe plaćanje štete, koja je u obliku državne globe padala na pojedince kao golem namet.

Običaj u Berčinovcu djelo je religioznog uvjerenja o djelovanju i snazi kletve. Izvor mu je u narodnoj praznovjerci i srodan je sa mnogim drugim običajima, koji niču samo na niskom stupnju umnog razvića.

U početku ovoga vieka dobila je zakletva karakter dokaznog sredstva, jer se je njome selo, odnosno občina oslobodila globe kao starog običaja.

Oko god. 1830. gubi se svaki trag kolektivnoj odgovornosti sela u razpravljenim pitanjima. Tim je nestalo i dužnosti sela, da zukletvom odbija od sebe plaćanje globe za djela svojih ljudi. Ukazom k. Miloša od 2. prosinca 1836 br. 4319 obuhvaćena je samo lična odgovornost krivaca u svim pravcima: Kradljivcima treba prodati sve imjenije njeno i dvižimo i nedvižimo ne izuzimajući ni krov nad glavom, i pokradene namiriti.

Na narodnoj skupštini 1892 usvojen je zakon o naknadi štete, učinjene zlonamerom paljevinom i namernim protivzakonim poništajem stvari. On je i danas u krieposti, te sadržaje ova načela:

Opština, u čijem je ataru izvršeno kažnjivo djelo, dužna je, da naknadi svaku štetu, ako se prestupnik ne uhvati za 30 dana, od dana, kad

je sledna državna vlast izvještena o dogodjaju. Naknada je ograničena na imanja u ataru šeoske opštine, i na poljska imanja u ataru varoške opštine (čl. 1.).

Kad se izmedju pojedinih opština porodi razpra o mjestu gdje je djelo učinjeno, naknada štete izplaćuje se iz kase sviju tih opština ravnomjerno; a docnije plaćeni djelovi stavit će se na teret opštini, koja se oglasi za odgovornu (čl. 2.).

Štetu ocjenjuju vještaci pod zakletvom. Jednog vještaka bira oštećeni, drugog odgovorna opština, a trećeg sami vještaci (čl. 5. i 11.)

Zlonameru u izvršenom djelu i količinu štete (u slučaju kad se ne da oceniti vještacima) dokazuje oštećeni zakletvom u crkvi (čl. 8. i 14.).

Presudu ili poravnenje o utvrđenoj šteti dužna je da izvrši nadležna vlast za tri mjeseca od dana prijema (čl. 20.).

Opština je odgovorna za štetu i onda, kad osudjeni nije u stanju da ji plati (čl. 21.).

Plaćenu smu opština rasporedjuje na pojedine mještane po poreskimu glavama (čl. 22.); a kad se prestupnik pronadje, vraća je opštini sa 10 % godišnjim interesom (čl. 21.).

Pojav ovoga zakona izazvala je državna potreba, da se suzbiju delikti protiv imovine seljaka, jer su ti delikti poslje srbskih ratova sa Turci naročito poslje godine 1880. bili zahvatili golema maha po cijeloj zemlji.

Ovim je zakonom obnovljena historijska pravna ustanova kolektivne odgovornosti načinom i formom u duhu načela suvremenog zakonodavstva. Ni po ovom zakonu nema nikakvih posljedica zakletva opštine ili »metanje anateme«, opaženo na dogodjaju u Berčinovcu.

Saobčismo evo u kratko sadržaj ove studije zato, da upozorimo na nju naše pravnike, a napose historike.

Po »Mjesečniku«.

Razne vesti.

V Ljubljani, 15. aprila 1900.

— (Osobne vesti.) Naslov in značaj višjesodnega svētnika so dobili: dež. sod. svetnik v Celji L. Ulčar povodom vpokojenja, drž. pravdnik v Celji R. Schwinger in dež. sod. svētnik v Trstu Fr. Codrig. — Dež. sod. svētniku M. vit. Langerju pl. Podgoro v Celji je podcljen povodom zaprošenega vpokojenja viteški križ Franc Jožefovega reda. — Umril je dne 18. pr. m. v Tolminu bivši notar dr. Jan. pl. Premerstein v visoki starosti 90 let.